

Bunicul și nepotul

I. Un experiment mental

Vârstele omului

Gândurile ce se țin în acest eseu aparțin unui om aflat departe atât de vecinătatea nașterii cât și – este convins – de vecinătatea morții, și care încearcă să deslușească unele dintre imboldurile primare ale subiectivității individului uman. Inefabilul temei poate vrăji mintea oricărui om matur ce meditează asupra lui însuși așa cum a fost (copil) așa cum este (părinte și copil) și așa cum, irevocabil, va fi (bătrân).

În situația de viață actuală, adultul are relativ puțin timp pentru propriul copil, sarcina educației acestuia fiind preluată de societate prin sistemul de instituții corespunzătoare. În aceeași „criză de timp” pare să se afle omul matur și în relațiile cu părinții săi care, îmbătrânind, devin o grijă ce nu generează totdeauna

plăcere, o obligație pe lângă multiplele probleme și solicitări de fiecare zi.

Caracteristica principală comună a începutului și sfârșitului vieții la om pare a fi o relativă distanțare de cotidian: pentru copil, cotidianul cu exigențele situațiilor sale de muncă și viață încă nu se manifestă plenar și direct; pe bătrân, cotidianul nu-l mai angajează ca în perioada maturității sale. Trăind între aceste două vecinătăți, omul matur (adultul) ar putea construi, pornind de la observațiile sale de viață, un *experiment mental*¹ care, pe baza unor presupoziii și informații științifice, să-l conducă dincolo de cotidian, spre cele două limite ale vieții: una pe care a depășit-o de mult (nașterea), alta de care se apropie în sensul timpului biologic și istoric (moartea).

Apare aici posibilitatea unei definiții a vârstelor omului în funcție de modul de raportare la cotidian, respectiv la exigențele timpului cronologic; ni se pare că amintita criză de timp a adultului în relațiile sale cu copilul și bătrânul semnifică nu o lipsă cantitativă a timpului ci, mai mult, o *inadecvare calitativă* a timpului celor trei vârste. Considerăm că maturitatea – starea de vârstă a adultului – ar putea fi descrisă ca o perioadă activă și productivă din viața omului în măsura în care acesta se integrează în cotidian și-i

¹ Înțeleg prin „experiment mental” o modalitate a cunoașterii comprehensive.

valorifică elementele (situații, obiecte, persoane, instituții etc.) pentru realizarea scopurilor sale imediate.

În acest punct al discursului, presupuziția noastră este următoarea: dacă vârsta adultului se circumscrie cotidianului vieții, copilăria și bătrânețea se desfășoară într-un alt timp – *timpul nemuririi*.

Jocul cu timpul

*Nevoia subiectivă de nemurire se manifestă firesc și semnificativ din punct de vedere psihologic și filosofic în vecinătatea celor două limite ale vieții individului: nașterea și moartea. La copil, nevoia de nemurire acoperă *ceea-ce-ar-fi-trebuie-să-fi-fost-el-înainte-de-naștere*, iar la bunic (bătrân) această preocupare privește *ceea-ce-ar-trebuie-să-fie-el-dincolo-de-moarte*.*

Se pare că subiectivitatea copilului și aceea a bătrânului sunt în conflict tacit cu timpul cronologic, linear și ireversibil: copilul nu-l poate înțelege ca pe un timp ce are pentru el un început, iar bătrânul nu-l poate accepta ca pe un timp ce are pentru el însuși un sfârșit. Povestirea unei situații de viață cotidiene, având ca personaje mama și tata, și care s-a petrecut înainte de nașterea copilului, nu poate fi acceptată de cel din urmă decât cu condiția ca și el să fie considerat

personaj al situației povestite („și eu eram atunci la mare și făceam castele de nisip”). În același sens, presupunem că *excluderea din viitor* a bătrânului este la fel de inacceptabilă pentru acesta, indiferent de aparențele reacțiilor sale.

Ar fi aici un motiv al apropierii vecinătăților nașterii și morții: posibilitatea adultului de a ignora trecutul copilului și viitorul bătrânului, respectiv nemurirea lor, poate genera o tendință de *solidaritate subiectivă* a celor doi, în sensul căutării unui timp compatibil cu nemurirea.

Dacă pentru copil cuvântul „moarte” nu are o semnificație conturată, cel mult desemnând o lipsă, o dispariție din câmpul imediat al percepției, presupunem totuși că nepotul „simte” că bunicul este în vecinătatea morții („dacă moare cineva, acela nu pot fi eu, nici părinții mei, ci bătrânii...”). Pe de altă parte, bunicul știe că dincolo de marginea nașterii copilul nu este constituit ca univers psihologic individualizat, adică nepotul nu a fost nemuritor așa cum el însuși crede. Acesta ar putea fi un motiv de izolare al celor două vecinătăți, ca dezinteres al bunicului pentru vecinătatea nașterii; pe de altă parte, copilul nu-și poate pune problema morții (această problemă apare numai după o experiență de viață angajată în timpul cronologic), iar bunicul este preocupat tocmai de această limită a vieții...

Deși nu poate nega timpul cronologic (aceasta însemnând și anularea propriei sale existențe de o viață), bătrânul este totuși tentat să-l ignore pentru că acesta este timpul care, mai devreme sau mai târziu, îi va aduce moartea. Mai observăm că, fiind în vecinătatea nașterii, copilul se poate „juca” cu timpul cronologic pentru că nu-i percepe încă exigențele obiective și restrictive („Când este mâine?”, „Azi e mâine?” etc. etc.). Descoperim aici al doilea motiv care ar apropia vecinătatea morții de vecinătatea nașterii, pe bunic de nepot: copilul este tovarășul ideal pentru încercarea bătrânului de a ignora timpul cronologic și, cel puțin ca o recompensă, bunicul ar pregăti nepotul pentru intrarea lui în acest timp.

Vecinătatea morții fiind o zonă în care acțiunea practică devine secundară, *cuvântul* pare a fi forma de exprimare principală pentru bătrân. Acțiunea cuvântului naște o poveste...

Oglinda pe care o formezi

La începutul timpului istoric, omul era uimit de realitatea vieții sale psihologice pe care nu putea pune stăpânire și care „fugea” prin univers, însuflețindu-l. Mitul reprezintă istoria acestei înstrăinări a omului de propriul univers psihologic, iar ca povestire este *codul posibil al înnemuririi*. Dar nemurirea prin

lucruri și ființe supranaturale nu este o nemurire adevărată; „lumea de dincolo” (cu toate componentele sale) este doar o formă a înstrăinării psihologice. Prin lucruri însuflețite și supranaturale comunică de fapt două universuri psihologice omenești: unul real, al omului viu, în carne și oase, altul proiectat dincolo de omenesc.

Nemurirea omului prin omul însuși este o nemurire omenească. Presupunem că nemurirea poate fi concepută și trăită ca o *comunitate de viață psihologică făcută posibilă și comunicată prin poveste și al cărei rod este viața psihologică însăși*. Fiecare poveste (fiecare act al povestirii) este, totodată, un exercițiu al nemuririi, dar nu al nemuririi dincolo de moarte, ci al *nemuririi dincoace de moarte*.

Se pare că bunicul intuiește acest temei subiectiv al umanului, vastitatea și complexitatea universului psihologic care este el însuși și pe care-l poate institui în și prin nepotul său. În măsura în care bunicul se angajează prin povestire în procesul constituirii universului psihologic individualizat al nepotului, el descoperă construind propria cale a nemuririi sale. Începutul vieții și sfârșitul ei sunt două limite care se întâlnesc în această *sinteză formativă dintre nevoia psihologică de nemurire și procesul de constituire al unui sistem psihic* (cel al copilului); o comunicare între două entități psihologice, în care structura

constituită în formă deplină (a bunicului) se menține activă, în starea normală de funcționare, în virtutea comunicării într-un anumit cod al informațiilor necesare celeilalte entități a nepotului – pentru ca aceasta să se constituie pentru sine pe o cale firească.

Bătrânul regândește și reformulează problemele vieții din perspectiva nevoii subiective de nemurire, convertind experiența sa de o viață într-o povestire ce cuprinde un model atractiv și demn de urmat de către copil; în același timp, această remodelare a vieții este o formă simbolică de generalizare care antrenează disponibilitățile psihice înnăscute ale nepotului.

Când bunicul povestește, întoarce spatele morții. Atunci, pentru el moartea este o oglindă în care nu se vede, pe când *nepotul căruia îi comunică povestea* este și oglinda pe care o formează și imaginea cu care comunică. Din punctul de vedere al povestitorului, moartea este o falsă problemă; numai cine nu poate povesti dispare („moare”) pentru că nu poate construi și nu poate trece într-un alt univers psihologic. Pentru un bătrân sănătos, care are sentimentul împlinirii sale umane, moartea este firească și nu-l preocupă; el este în comunicare cu viața omenească în ipostaza ei de viață psihologică în formare.

Nepotul este posibilitatea libertății psihologice a bunicului, iar realizarea acestei posibilități este și povestirea ca sistem de elemente simbolice, sugestive

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Bunicul și nepotul	9
I. Un experiment mental	9
Vârstele omului	9
Jocul cu timpul	11
Oglinda pe care o formezi	13
Module de destin	16
Starea de nemurire	19
II. Aplicație	20
Casa bătrânească	22
Răspântie de vis	25
Elanul cuvintelor	28
Via din câmp	30
Livada bunicilor	32
Despre întemeierea morală a cronicilor românești	40
Ostenită zăbava izvodirii	40
Nu puțină mirare iaste	41
Cercați scriitura	44
Cu dragoste osteneală	45
Toate pre izvod le-au ținut	47
Și s-a ales sfat acestei nevoi	52
Cum era cuvântul într-o fărâmă de liniște românească	56

Să stăm și să socotim	61
Povestea vieții lui Robinson Crusoe	63
Un model de supraviețuire	63
Ursita lui Robinson	64
Sfătuirea cu bună-credință.....	66
Singura speranță	72
Dă-mi, Doamne, visele-napoi!	75
Visul viselor	75
Toate căsniciile sunt infectate	77
Posibile surse ale visului	80
Doamnă arzând	83
Ce pot să spun despre sursa lui diurnă? ..	86
Vedere de noapte	87
Reîncarnarea peștelui	90
Apă chiaoară	93
Coana Geana, agent MI 5	95
Note de drum	97
Trenul morții anunțate	98
Ochi de miel	101
Un deget mare, negru	102
Până la capăt	105
Oceanul din cadă	105
America de acasă	106
Mosorul cu ață albă	107
Zbor razant	109
În film	110
Cenzura interioară	111
Regale	111
Erotică.....	115
Solemnități ratate	116
Biblioteca din adâncuri	120

	171
Visul.....	120
Potecă spre vis	122
Terorism	124
Aripă de înger	126
Ultimul vis	128
Poveștile „Mioriței”	129
I. Un text cu suflet de om	129
II. Aplicație	134
Ultimul discurs al predestinării	134
Prolog	134
O rugă de înviere	137
Sugestii ale unei prezențe divine	143
Vezi și tu ce văz io?	146
Numărătoarea inversă a morții	152
Dumnezeu vorbește la televizor	157
I. Povestea autorului	157
II. Povestea depărtărilor	161